

nisterstva obrany Ruskej federácie vznikla príležitosť spracovať danú problematiku hlbšie, teda na úrovni jednotlivých divízií, ba dokonca plukov.

Štúdiá vychádza predovšetkým z archívneho výskumu zo spomínaného Ústredného archívu Ministerstva obrany Ruskej federácie, ako aj na prácach historikov, ktorí túto tému spracúvali v predchádzajúcich desaťročiach. Absentujú však pramene nemeckej proveniencie, ktoré predstavujú pri spracúvaní tejto problematiky vo všeobecnosti najväčší problém.²

Bratislavsko-brnianska operácia sa začala 25. marca 1945 ráno o 6:00 hod. Cieľom operácie bolo prelomiť obranu vojsk Osi na rieke Hron a preniknúť k slovenskej a moravskej metropole. Oblasť dnešného juhozápadného Slovenska, v rámci ktorej sa mali hlavné bojové operácie odohrávať, predstavovala pomerne významný strategický priestor. Práve tadiaľ totiž viedli najkratšie prístupy do Rakúska, rovnako ako do južných oblastí Nemecka.³ Cez tento región viedla i najkratšia cesta do južných častí Protektorátu Čechy a Morava. Okrem toho oblasť predstavovala dopravný uzol, ktorý umožňoval jednotkám Osi presúvať sa pozdĺž frontu zo severu na juh a naopak.⁴

Na spomínanej operácii sa zúčastnili vojská sovietskej armády 2. ukrajinského frontu pod vedením maršala Sovietskeho zväzu R. J. Malinovského – 7. gardová⁵, 40., 46. a 53., ako aj dve rumunské armády – 1., 4. Významnú úlohu v tejto operácii zohrala aj 1. gardová jazdecko-mechanizovaná skupina⁶, zabudnúť netreba

² Nemecké archívne pramene z konca vojny mapujúce udalosti na území dnešného Slovenska sú buď veľmi strohé, čo sa týka informácií, alebo vôbec neexistujú. Tvrdenie opierame o fakt, že aj ďalší historici skúmajúci podobnú problematiku narážajú na rovnaký problém. Jedným z nich je aj maďarský historik Norbert Számvéber, ktorý sa vo svojej monografii (*Days of Battle. Armoured Operations North of the River Danube. Hungary 1944 -1945*. Solihull: Helion & Company, 2013) venuje bojovým operáciám na území dnešného južného Slovenska. V tejto práci napríklad vychádzal až z hlásení skupiny armád. Tento jav je dôsledok situácie, ktorá v tom čase v nemeckej armáde na východnom fronte prevládala. Nemeckí vojaci zvädzali ústupové boje prakticky pri hraniciach Ríše a len v sektore 25. gardového zboru ustupovali denne o približne 30 kilometrov. Preto je pochopiteľné, že na spisovanie situačných hlásení, resp. ich archiváciu, nezostávalo príliš veľa času.

³ S blížiacim sa koncom vojny sa spojenci začínali obávať, že sa fanatickí nacisti stiahnu do tzv. Národnej (Alpskej) pevnosti. Súčasťou tohto neprekonateľného pevnostného komplexu mali byť rozsiahle podzemné sklady a továrne v horských svahoch. Nemci oddaní nacistickému režimu sa sem mali stiahnuť po obsadení Berlína a viesť odtiaľto vojnu až do „konečného víťazstva“. CROSS, Robin. *Pád ríšskeho orla*. Bratislava: Perfekt, 2003, s. 197-198.

⁴ *Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945*. Praha: Naše vojsko, 1965, s. 171.

⁵ Označenie gardový sa v Červenej armáde začalo používať po úspešnej obrane Moskvy v roku 1941 s cieľom nadviazať na tradície ruského (cárskeho) vojenstva a posilniť morálku sovietskych vojakov. Tento „čestný titul“ sa udeľoval jednotkám, ktoré sa osvedčili v boji alebo sa iným spôsobom zaradili medzi elitnejšie časti armády. Pozri RUMAN, Ladislav. *Vznik a budovanie Červenej armády*. Nitra: EQUILIBRIA, 2016, s. 437.

⁶ Jazdecko-mechanizované skupiny predstavovali moderné poňatie nasadenia jazdectva na konci druhej svetovej vojny. Išlo o pomerne silné formácie na úrovni armád, ktoré boli zložené z tankových, resp. mechanizovaných a jazdeckých jednotiek. Jazdecké divízie mali k dispozícii vlastné tankové pluky a na úrovni skupiny existovali aj samostatné samohybné delostrelecké pluky. Výhodou takýchto jednotiek bola kombinácia vysokej mobility za každého počasia, ktorú zabezpečovali motorové a hipomobilné dopravné prostriedky, a údernej sily, ktorá vychádzala z prítomnosti obrnených jednotiek. Hlavnou úlohou jazdecko-mechanizovaných skupín bolo rozširovanie prielomov a prieniky do hĺbky obrany protivníka. Svoje uplatnenie však našli aj pri obranných činnostiach.

ani na Dunajskú vojenskú flotilu⁷. Pre potreby Bratislavsko-brnianskej operácie mal 2. ukrajinský front severne od rieky Dunaj k dispozícii vyše 350 000 vojakov, 6 160 diel rovnakým alebo väčším kalibrom ako 76,2 mm, resp. 246 tankov a samohybných diel. Letecké krytie a podporu mala zabezpečiť 5. letecká armáda so 637 lietadlami.⁸

Na druhej strane frontu sa nachádzali jednotky Osi. Od Nízkych Tatier po Dunaj pri Štúrove bola dislokovaná 8. armáda generála Hansa Kreysinga. Keď bolo zlikvidované predmostie na dolnom Hrone, zabezpečoval pravé krídlo 8. armády tankový zbor Feldherrnhalle. Velenie skupiny armád Juh správne predpokladalo, že najväčšie nebezpečenstvo útoku hrozí od 7. gardovej armády, rozmiestnenej na ľavom brehu Hrona od jeho sútoku s Dunajom po Levice.⁹

Hlavnú úlohu v nasledujúcich bojoch mala zohrať 7. gardová armáda, ktorej velil generálplukovník M. S. Šumilov. Jej protivníkom na druhej strane rieky boli práve jednotky nemeckého tankového zboru Feldherrnhalle generála tankových vojsk U. Kleemanna. Hoci svojím rozsahom išlo o rozsiahlu operáciu, z pohľadu hlavného štábu najvyššieho velenia Červenej armády (STAVKA) zohrávala sekundárnu úlohu, pretože hlavný nápor bol sústredený južne od Dunaja, presnejšie medzi Dunajom a Balatonom, kde vojská 3. ukrajinského frontu rozvíjali svoj postup smerom na Viedeň.¹⁰

Priebeh spomínanej operácie by si zaslúžil oveľa väčší priestor, než je možné venovať mu v tomto texte. Preto uvediem postup 7. gardovej armády skutočne stručne. Tieto jednotky sa po šiestich dňoch bojov a prenasledovania protivníka dostali k rieke Váh. Pôsobenie 7. gardovej armády bolo v týchto dňoch uľahčené činnosťou 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny generálporučíka I. A. Plijeva, ktorá pôsobila ako hrot pred 7. gardovou armádou a zvädzala s protivníkom najťažšie boje. Jednotky postupujúce za ňou tak mali za úlohu len „čistiť“ územie od zvyškov nepriateľských jednotiek. Takáto situácia trvala až do chvíle, keď jednotky 7. gardovej armády prekročili rieku Váh. Následne sa totiž Plijevove divízie stočili na severozápad a postup na Bratislavu si Ostašenkove jednotky museli vybojovať samy.

Bratislavsko-brniansku operáciu začal 25. gardový strelecký zbor¹¹ ako súčasť 7. gardovej armády v nasledujúcom zložení: 4. gardová výsadkárska divízia, 25. gardová strelecká divízia a 409. strelecká divízia. Po prekonaní rieky Váh,

⁷ Dunajská vojenská flotila pod velením kontraadmirála G. N. Cholost'akova pôsobila na rieke Dunaj a v rámci svojich možností podporovala útok pozemného vojska využitím lodných zbraní alebo priamo výsadbom námorníkov. Flotila taktiež pomáhala s prepravou jednotiek medzi ľavým a pravým brehom rieky. Najväčšie zásluhy pri Bratislavsko-brnianskej operácii získala v bojoch o Komárno a neskôr o Bratislavu.

⁸ GRYLEV – GURKIN – MOROZOV – RYŽAKOV, ref. 1, s. 172.

⁹ GRYLEV – GURKIN – MOROZOV – RYŽAKOV, ref. 1, s. 172.

¹⁰ ŠTEINER, Pavol. Činnosť posilového delostrelectva sovietskej 7. gardovej armády pri prielome nemeckých postavení na začiatku Bratislavsko-brnianskej operácie. In *Vojnová kronika*, 2016, roč. 5, č. 2, s. 3.

¹¹ 25. gardový strelecký zbor bol stabilnou súčasťou 7. gardovej armády, pričom zloženie jeho divízií sa v priebehu bojov na Slovensku pravidelne menilo. Tento jav môžeme vidieť aj počas bojov na prístupoch do Bratislavy. Jeho veliteľom bol pôvodne generál Safiulin, ale 18. marca 1945 ho vystriedal generálmajor Fjodor Afanasjevič Ostašenko. V období pred Bratislavsko-brnianskou operáciou utrpel počas nemeckej ofenzívy Südwind vo februári 1945 ťažké straty. GRYLEV – GURKIN – MOROZOV – RYŽAKOV, ref. 1, s. 316-317.

resp. Malý Dunaj 31. apríla 1945 bola 25. gardová strelecká divízia prevelená pod 23. strelecký zbor. Ten bol presunutý z územia dnešného Maďarska, aby sa postaral o vyčistenie priestoru medzi riekami Malý Dunaj a Dunaj od jednotiek Osi. Následne sa podieľal na pouličných bojoch v Bratislave. V rovnakom čase bol 25. gardový strelecký zbor posilnený o 303. streleckú divíziu. Tá dovtedy podliehala veleniu 24. gardového streleckého zboru. Takáto „rošáda“ sa postarala o to, že všetky štyri armádne zbory, ktoré spadali pod velenie 7. gardovej armády, mali rovnaký počet streleckých divízií – tri.

Protivníkom 25. gardového zboru v týchto aj v nasledujúcich dňoch boli už viackrát spomínaní príslušníci nemeckého tankového zboru Feldherrnhalle. Situácia na nemeckej strane bola vzhľadom na blížiaci sa koniec vojny značne neprehľadná, a preto sa stopercentne nedá určiť zloženie tejto nemeckej jednotky. Počas bojov totiž dochádzalo k presúvaniu jednotlivých divízií a ich vzájomnému premiešavaniu. O týchto presunoch nám však chýbajú spoľahlivé zdroje informácií. V rámci tejto práce som preto spomínal len tie jednotky, o ktorých mali Sovieti informácie – či už z prieskumu, alebo z radov zajatcov. Z toho vyplýva, že 25. gardový zbor čelil nasledujúcim jednotkám: 93. pluku pancierových granátnikov¹², 46. a 211. divízii ľudových granátnikov, 96. a 711. pešej divízii; nemožno zabudnúť ani na maďarské jednotky: 23. a 27. pešiu divíziu a 1. jazdeckú divíziu.

Priestor, v ktorom 25. gardový strelecký zbor operoval od 31. marca do 2. apríla, bol prevažne rovinatý. Na ľavom krídle sa Ostašenkov zbor opieral o rieku Malý Dunaj, zatiaľ čo pravé krídlo nebolo geograficky presne vymedzené. V smere postupu na Bratislavu sa nenachádzali žiadne vodné toky s výnimkou Čiernej Vody, resp. ďalších lokálnych potokov, o ktoré by jednotky Osi mohli oprieť svoju obranu. Spomínané územie bolo takmer bez lesov, pretože išlo prevažne o poľnohospodársku pôdu.

Prechod cez Váh a Malý Dunaj 31. marca 1945

Rozkaz z veliteľstva 7. gardovej armády z 30. marca 1945 pre 25. gardovú armádu znel: 409. strelecká divízia a 4. gardová výsadková divízia mali v priebehu noci z 30. na 31. marca 1945 prekonať rieku Váh.¹³ Túto akciu mali vykonať v priestore od Pustého Bábu¹⁴ po Neded. Zároveň mala 4. gardová výsadková divízia presunúť jeden strelecký prápor k ústiu rieky Váh. V priebehu nasledujúceho dňa, teda 31. marca, sa mali spomínané divízie dostať na líniu tiahnucu sa od Sládkovičova cez Hegy¹⁵ až po Tomášikovo¹⁶.

¹² Tí pochádzali zo zostavy Tankovej divízie Feldherrnhalle 2. TESSIN, G. Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht, und Waffen SS im zweiten Weltkrieg 1939 – 1945. Vierzehnter band: Die Landstreitkräfte: Namesverbände/Die Luftstreitkräfte (Fliegende Verbände)/Flakeinsatz im Reich 1943 – 1945. Osnabrück: Biblio Verlag, 1980, s. 83.

¹³ Tento rozkaz neobsahuje príkazy pre 303. streleckú divíziu, ktorá bola v tom čase ešte súčasťou 24. gardového streleckého zboru.

¹⁴ Dnes sa približne v tejto lokalite nachádza osada Perješ, ktorá patrí pod obec Selice.

¹⁵ Časť Čierneho Brodu.

¹⁶ Žurnal bojevych dejstvij vojsk 7. Gardeskoj armii za mart mesjaca 1945 goda. Ústredný archív Ministerstva obrany Ruskej federácie (ďalej UaMoRf), s. 152. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=114352611>. (15. 12. 2016)

Jednotky podriadené 25. gardovej armáde začali tento rozkaz naplňať už v noci z 30. na 31. marca 1945. Z dostupných prameňov sa nedá presne určiť, ktorá jednotka začala s prekonávaním Váhu ako prvá. Štábne hlásenia sa obmedzujú len na dosť neurčitý časový úsek „v priebehu noci“¹⁷. Táto činnosť bola uľahčená už spomínaným pôsobením 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny, ktorá oblasť vyčistila od hlavných protivníkových síl.

V priestore obce Neded a jej blízkom okolí začala prekračovať rieku 409. strelková divízia. Priamo cez dedinu prekonával Váh 684. strelkový pluk, zatiaľ čo 675. strelkový pluk prekročil rieku približne jeden kilometer severne od Nededu. Posledný, 677. strelkový pluk sa nachádzal na východnom brehu Váhu a na kóte 111, kde zostával ako záloha divízie. Počas prekonávania rieky sa vojaci Červenej armády stretli len s malým odporom, keď boli ostreľovaní skupinami protivníckej pechoty a guľometnou paľbou. Prepravu cez rieku zabezpečoval sapérsky prápor. Vojakom 409. strelkovej divízie sa podarilo pomerne rýchlo uchytíť na pravom brehu rieky Váh.¹⁸

Po úsvite začali postupovať severozápadným smerom. Počasie bolo jasné, viditeľnosť normálna, zjazdnosť ciest bola horšia. Do 12:00 hod. sa im podarilo obsadiť Vlčany. V priebehu dňa sa museli jednotky červenoarmejcov zaobiť bez podpory delostrelectva, ktoré zostalo koncentrované v Seliciach a na blízko ležiacej kóte 113. Počas postupu narážali len na zanedbateľný odpor zadných vojov jednotiek Osi. Výsledkom toho boli aj celkové straty divízie v daný deň: jeden mŕtvy a traja ranení. Ku koncu dňa sa im podarilo dostať na líniu tvorenú obcami Čierny Brod a Čierna Voda. 675. strelkový pluk a 684. strelkový pluk zostávali vo frontovej línii, zatiaľ čo 685. sa nachádzal v druhom slede, pripravený v zálohe.¹⁹

Jednotky 4. gardovej výsadkovej divízie dostali za úlohu ísť v stopách 409. strelkovej divízie. Mali sa pozdĺž pravého brehu Váhu presunúť na sever a cez obec Neded prekročiť spomínanú rieku. Narážame však na problém, kedy vôbec k prekonaniu vodnej prekážky došlo. Štábne hlásenie divízie, o ktorom predpokladáme, že bude presnejšie, totiž vraví o tom, že jednotky začali prekonávať Váh 31. marca o 17:00 hod. a o tri hodiny neskôr obsadila hlavná časť divízie obec Kráľov Brod. Tá je vzdialená od miesta prechodu rieky približne 15 kilometrov.²⁰ Záznamy zboru však tvrdia, že k presunu cez rieku došlo už v noci z 30. na 31. marca. Následne sa zhodujú s tvrdením o držaní Kráľovho Brodu k 22:00 hod.²¹

¹⁷ Pozri napríklad Žurnal bojevych dejstvij 25. gvardeiskogo strelkovogo korpusa za mart mesiac 1945 goda. UaMoRf, s. 62. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=131742505>.

¹⁸ Žurnal bojevych dejstvij 25. gvardeiskogo strelkovogo korpusa za mart mesiac 1945 goda, ref. 9, s. 62 (17. 12. 2016).

¹⁹ Výpiska iz žurnala bojevych dejstvii 409. strelkovoij kirovogradskoj ordena bogdana chemel-sinickogo divizii za mart 1945 goda. UaMoRf, s. 24. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=151327609>. (17. 12. 2016).

²⁰ Žurnal bojevych dejstvij 4. gv. vdd., s. 30. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=110110151>. (17. 12. 2016).

²¹ Pozri napríklad Žurnal bojevych dejstvij 25. gvardeiskogo strelkovogo korpusa za mart mesiac 1945 goda, ref. 9, s. 62.

Nasledujúce informácie by mohli vniesť trochu svetla do tejto nezrovnalosti. Ak by sme vychádzali z hlásenia armádneho zboru, potom by postup 4. gardovej armády bol pomalý. Za celý deň by nebola schopná dostať sa ďalej než do Kráľovho Brodu. Len na porovnanie, susedná 409. strelecká divízia urazila s menším časovým náskokom raz takú vzdialenosť. Za zváženie stojí možnosť, že protivník kládol húževnatý odpor. Zmienka o ňom ale v dennom hlásení chýba.

Logickejším východiskom teda je, že 4. gardová výsadková divízia začala prekračovať rieku Váh až podvečer 31. marca. To by vysvetľovalo, prečo sa v daný deň dostala iba ku Kráľovmu Brodu a dosiahnuť vytýčený cieľ musela až v priebehu noci z 31. marca na 1. apríla. Po nočnom pochode sa jej podarilo dostať na líniu tiahnucu sa od Vozokán cez Tomášikovo až po Jahodnú. 15. gardový výsadkový pluk sa usadil pozdĺž potoka (približne 800 metrov severne od obce Vozokany), ďalšie pozície pokračovali smerom na juh k lesíku západne od Vozokán až k západnému okraju samotnej obce. 91. gardový strelecký pluk zaujal pozície 200 metrov severne od Tomášikova, pokračujúc až k samotnej obci Tomášikovo. 12. gardový výsadkový pluk prekračoval rieku ako posledný, čo sa prejavilo aj na jeho postupe. Do rána 1. apríla sa dostal k južnému okraju obce Jahodná.²²

303. strelecká divízia, v tom čase stále v pôsobnosti 24. armádneho gardového zboru, sa dostala k Váhu približne v oblasti obce Selice. 845. a 847. strelecký pluk začali o 2:00 hod. prekračovať rieku. 849. strelecký pluk pôsobil ako záloha v druhom slede. Na prepravu cez vodnú prekážku použili improvizované prostriedky. O tri hodiny neskôr bola preprava pechoty ukončená. Divízne delostrelectvo využilo existenciu pontónového mosta cez rieku Váh medzi Večou a Šaľou, ktorý vybudovali ženisti 1. jazdecko-mechanizovaného zboru maršala Plijeja, a prepravilo cezeň svoje zbrane. Po prekročení rieky pokračovali jednotky 303. streleckej divízie v postupe severozápadným smerom a prenasledovali ustupujúce jednotky Osi. Počas svojho postupu prešli obcami Diakovce, Matúškovo, Galanta, kde sa stočili smerom na západ, pričom svoje ťaženie ukončili obsadením Malej Mače a Sládkovičova. Na mieste sa stretli s úporným odporom protivníka, preto sa na svojich pozíciách zakopali. Právě krídlo divízie kryl 849. strelecký pluk a ľavé 847. strelecký pluk.²³

Celkové hodnotenie 25. gardového streleckého zboru vyšlo v posledný marcový deň priaznivo. Až na oneskorenie 4. gardovej výsadkovej divízie sa podarilo splniť rozkazy armády. Navyše jednotky prekonali významnú vodnú prekážku – Váh. Poslednú, ktorá ležala na prístupoch do Bratislavy a na ktorej mohli jednotky Osi vytvoriť súvislejšiu obranu. Počas samotných bojov prišiel celý zbor o 6 vojakov²⁴, ďalších 18 bolo zranených. Jednotky Osi prišli o 100 vojakov a dôstojníkov i výzbroj v podobe 2 ťažkých guľometov a 2 vozidiel. Do zajatia padlo

²² Žurnal bojevych dejstvij 4. gv. vdd., ref. 12, s. 30.

²³ Žurnal bojevych dejstvij 303. sd., UaMoRf, s. 30. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=131488106>. (18. 12. 2016).

²⁴ Na tomto mieste upozorňujeme na skutočnosť, že štatistické údaje uvádzané v štúdiu sa môžu líšiť od reality. Podobné štatistiky bývali manipulované s cieľom zvýšiť straty protivníka a znížiť počet vlastných obetí. Predkladané čísla tak majú skôr slúžiť na dotvorenie celkového obrazu bojov a ich intenzity.

d'alších 140 vojakov a ako korisť získali červenoarmejci 100 pušiek a samopalov, 8 guľometov, 9 nákladných áut so zásobami, 1 motocykel, 2 protiletacie delá a 2 delá kalibru 75 mm.²⁵

Postup na Bratislavu 1. apríla 1945

S príchodom nového dňa začali jednotky 25. gardového streleckého zboru postup na Bratislavu. Pri svojom počínaní vychádzali z rozkazov 7. gardovej armády, ktoré boli pomerne stručné a jasné. Všeobecný rozkaz znel pokračovať nočným postupom v útoku. 25. gardový strelecký zbor dostal za úlohu dostať sa do konca 1. apríla na čiaru Pusté Úľany až Jelka.²⁶ Vývoj udalostí v priebehu dňa však umožnil štábu 7. gardovej armády prehodnotiť vytýčené ciele a upraviť ich. O 17:30 hod.²⁷ toho istého dňa tak odoslal ďalšie rozkazy, ktoré posúvali hranicu pôsobenia jednotlivých divízií viac na západ. Ku koncu dňa sa tak sledovaný armádny zbor mal dostať až na líniu Chorvátsky Grob až Dedinka pri Dunaji.²⁸

409. strelecká divízia začala svoj postup smerom na Senec. V priebehu dňa sa stretla len s malým odporom protivníka. Ten opäť ustupoval na Bratislavu a jednotky, s ktorými sa červenoarmejci stretli, boli zadné voje. Tie mali spomaliť sovietsky postup. Do 12:00 hod. obsadila 409. strelecká divízia Veľké Úľany a ďalej pokračovala na Kráľovú pri Senci. Ku koncu dňa sa 675. strelecký pluk zo severu a 684. strelecký pluk z juhu dostali do Senca, ktorý sa im podarilo obsadiť. Toto mesto predstavovalo dôležitý železničný a cestný uzol v smere na Bratislavu. Tretí, 677. strelecký pluk pôsobil ako záloha v druhom slede. Počas dňa sa Sovietom podarilo zajať 200 nemeckých vojakov a dôstojníkov. Tí pochádzali z radov nemeckej 46. a 211. divízie ľudových granátnikov, maďarskej 27. pešej divízie a nemeckého 93. pluku pancierových granátnikov. O slabej intenzite bojov svedčí aj fakt, že straty na sovietskej strane v ten deň neboli zaznamenané.²⁹

4. gardová výsadková divízia začala svoj postup ráno 1. apríla 1945. Vychádzala z pozícií, ku ktorým sa dostala v predchádzajúcom dni. 15. a 9. gardový výsadkový pluk postupovali medzi obcami Mostová a Veľké Úľany po trase 409. streleckej divízie. V druhej zmienenej dedine sa 15. gardový výsadkový pluk stočil smerom na juhozápad, aby sa dostal k pôvodnému cieľu – Jelke. Odtiaľ sa mu podarilo zničiť bližšie nešpecifikovanú jednotku protivníka. Medzitým 9. gardový výsadkový pluk pokračoval v prenasledovaní protivníka západným smerom. Po prijatí nového rozkazu sa dal do pohybu aj 15. gardový výsadkový pluk, a to smerom na nový cieľ: Tureň, Nová Dedinka a Dedinka pri Dunaji.³⁰

²⁵ Pozri napríklad Žurnal bojových dejstvij 25. gvardeiskogo strelkovogo korpusa za mart mesiaca 1945 goda, ref. 9, s. 62.

²⁶ Žurnal bojových dejstvij vojsk 7. Gardeskoj armii za april mesjaca 1945 goda, UaMoRf., s. 4. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=114352612>. (18. 12. 2016).

²⁷ Rozkazy sa dostali na veliteľstvo 25. armádneho gardového zboru až o 21:00 hod.

²⁸ Žurnal bojových dejstvij vojsk 7. Gardeskoj armii za april mesjaca 1945 goda, ref. 17, s. 6. (2. 12. 2016).

²⁹ Výpiska iz žurnala bojových dejstvij 409. sd., UaMoRf, s. 1. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=130223120>. Žurnal bojových dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., UaMoRf, s. 1. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=110000201>. (28. 12. 2016).

³⁰ Žurnal bojových dejstvij 4. gv. vdd., ref. 12, s. 37.

Túto úlohu sa v priebehu dňa nepodarilo splniť. Do západu slnka a odoslania hlásenia sa jednotlivé jednotky dostali na nasledujúce pozície: 9. gardový výsadkový pluk sa dostal do Malého Šúra. Jeho postup k tejto obci bol spomalený bojom pri križovatke nachádzajúcej sa asi 1 km severne. Po obsadení obce sa jednotka zakopala. 15. gardový strelecký pluk sa nachádzal roztriahnutý medzi Malým Dunajom a Hrubým Šúrom, pred ktorým sa jednotka zastavila a opevnila svoje pozície. Posledný, 12. gardový výsadkový pluk pôsobil v druhom slede ako záloha. Jeho jednotky boli roztriahnuté pozdĺž ľavého brehu Malého Dunaja od Jelky až po Vozokany. Ich úlohou bolo zabrániť prípadnému protiútokom z priestoru Žitného ostrova. Počas prenasledovania protivníka a boja s ním 4. gardová výsadková divízia zajala 70 vojakov. Tí pochádzali z nemeckej 46. divízie ľudových granátnikov, 93. pluku pancierových granátnikov a maďarskej 27. pešej divízie.³¹

303. strelecká divízia svoju úlohu napĺňala od 9:00 hod., keď začala hlavný útok zo svojich postavení ležiacich od Malej Mače až po Sládkovičovo. 849. a 847. strelecký pluk postupne ovládol Pusté Úľany, Veľký Grob, Recu, železničnú zastávku Reca, Boldog a Blatné. Ku koncu dňa sa pravé krídlo divízie, pozostávajúce z 849. streleckého pluku, dostalo až na východný okraj lesa, ktorý sa nachádzal 1,5 km západne od obce Blatné. 847. strelecký pluk pôsobiaci na ľavom krídle najskôr asistoval susednej 409. streleckej divízii pri obsadzovaní Senca a následne sa zakopal približne 2 kilometre severne od tohto mesta. Tretí, 845. strelecký pluk zostal v obci Reca ako záloha. Počas bojov sa podarilo zajať 36 vojakov protivníka. Tí pochádzali zo zostavy nemeckej 46. divízie ľudových granátnikov a maďarskej 27. pešej divízie.³²

Prvý aprílový deň roku 1945 sa niesol v duchu prenasledovania protivníka. Podľa prieskumu³³ a hlavne informácií od zajatcov jeho jednotky pozostávali z častí 211. nemeckej pešej divízie, 46. divízie ľudových granátnikov, 711., 96. pešej divízie, jednej maďarskej 27. pešej divízie a 93. pluku pancierových granátnikov. Keďže v priestore od rieky Váh až k samotnej Bratislave neležala žiadna výhodná pozícia, na ktorej by bolo možné vytvoriť improvizovanú obranu, sťahovali sa jednotky Osi k hlavnému mestu Slovenskej republiky. Odpor, s ktorým sa červenoarmejci pri svojom postupe stretávali, bol len snahou nemeckých a maďarských vojsk získať čas.³⁴

V tento deň bola hlásená aj činnosť nemeckej Luftwaffe. Niekoľko jej lietadiel viedlo prieskumnú činnosť a ďalšie zas obstreľovali kolóny sovietskych jednotiek pri postupe.³⁵

Na predmestí Bratislavy 2. apríla 1945

Rozkazy 7. gardovej armády pre 25. gardový armádny zbor na 2. apríla 1945 obsahovali „tradičné“ nariadenia o nočnom energickom postupe, ktorý mal protiv-

³¹ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 3.

³² Žurnal bojevych dejstvij 303. sd., ref. 15, s. 30.

³³ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 2.

³⁴ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 3.

³⁵ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 2.

níkovi zabrániť odpútať sa od prenasledujúcich vojsk.³⁶ Okrem toho však depeša uvádzala i správu, o obsahu ktorej by sa dalo polemizovať. Úlohou 25. gardového a 23. armádneho zboru totiž malo byť kompletne obsadenie Bratislavy za jeden deň. Otázkou teda zostáva, či si sovietske velenie neuvedomilo čomu budú postupujúce vojská čeliť alebo len nepovažovalo bratislavskú obranu za dostatočne silnú, aby dokázala spomaliť postup Červenej armády na viac než jeden deň. Z doterajšieho výskumu sa nedá k tejto situácii zaujať jednoznačné stanovisko. Faktom však zostáva, že v noci pred samotným začiatkom útoku priradilo k spomínaným armádnym zborom časti tzv. posilového delostrelectva³⁷.

Štandardná sovietska strelecká divízia mala vo svojej zostave delostrelecké oddiely. Na úrovni plukov sa používali 50, 82 a 120 mm mýnomety a 76,2 mm tzv. plukovné kanóny. Okrem toho divízia disponovala vlastnou delostreleckou brigádou. Tá používala zbrane väčšieho kalibru, ako napr. 120 mm mýnomety, 76,2 mm delá³⁸, 122 mm húfnice a 152 mm kanónové húfnice³⁹. Približnú predstavu o koncentrácii delostreleckých zbraní nám poskytuje situačné hlásenie náčelníka štábu 2.ukrajinského frontu. V tomto dokumente sa dočítame, že 1. 4. 1945 mal 25. gardový armádny zbor k dispozícii 112 diel a 159 mýnometov, čo predstavovalo koncentráciu 27,7 hlavni na 1 km frontu.⁴⁰

Aj napriek tejto relatívnej sile si sovietske velenie dalo záležať na tom, aby pred samotným útokom na mesto došlo k prisunutiu spomínaného posilového delostrelectva. Išlo o delostrelecké a mýnometné pluky, brigády a divízie zo zálohy veliteľa armády aj veliteľa frontu. Červená armáda ich používala bežne na začiatku ofenzív, aby pomohli pri prekonávaní obrany protivníka. Vo výzbroji týchto jednotiek sa nachádzali prakticky rovnaké typy diel a mýnometov, aké sa používali pri streleckých plukoch a divíziách. Okrem toho však do ich zostavy patrili aj gardové mýnometné jednotky, ktoré boli vyzbrojené raketometmi BM-13^{41, 42}

Do zostavy 25. gardovej armády bola pridelená 16.delostrelecká prielomová divízia, 6. gardová raketometná brigáda⁴³, 66. gardový raketometný pluk, 263., 290., 493. mýnometný pluk, 114. gardový protitankový pluk. Tieto jednotky sa ešte počas predchádzajúceho dňa nachádzali približne 15 kilometrov za postupujúcimi vojskami. V priebehu noci sa však presunuli bližšie k frontovým jednotkám, aby nasledujúci deň mohli svojou paľbou podporiť ich postup.⁴⁴

Na základe armádných rozkazov vypracovali štábni dôstojníci 25. gardového streleckého zboru rozkazy pre jednotlivé zborové divízie. Podľa nich mala

³⁶ Žurnal bojevych dejstvij vojsk 7. Gardeskoj armii za april mesjaca 1945 goda, ref. 17, s. 14-15. (19. 12. 2016).

³⁷ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 4-5.

³⁸ Na rozdiel od plukovných diel rovnakého kalibru v divíznom delostrelectve sa používali iné typy diel s dlhšou hlavnou, a teda aj dostrelom.

³⁹ ŠTEINER, ref. 2, s. 4.

⁴⁰ Žurnal bojevych dejstvij vojsk 7. gv. A (artillerii 2 UF), UaMoRf, s. 2. Dostupné na internete: <https://pamyat-naroda.ru/documents/view/?id=150102385>. (19. 12. 2016).

⁴¹ V laických kruhoch známe ako kaľuša.

⁴² ŠTEINER, ref. 2, s. 4.

⁴³ Bez jedného oddielu.

⁴⁴ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 4-5.

303. strelecká divízia útočiť v smere Chorvátsky Grob, Čierna Voda, Rača, Karlova Ves. Počas dňa tak mala preniknúť na západný okraj Bratislavy a odrezať ústupové cesty vojskám Osi. Divízia mala nechať jeden strelecký pluk v Rači. Na 409. streleckú divíziu pripadla najťažšia úloha, pretože sa mala prebíjať priamo do centra Bratislavy. Postupovať mala cez Bernolákovo, Jurajov dvor⁴⁵ až ku kóte 246⁴⁶. Posledná, 4. gardová výsadvková divízia mala obsadiť Ivanku a východné časti Bratislavy. Jej ďalšou úlohou bolo kryť ľavé krídlo armádneho zboru pre prípad, že by sa protivník pokúsil o protiútok z priestoru Žitného ostrova.⁴⁷

Všeobecný útok sa začal o 8:00 hod. Počasie bolo jasné a viditeľnosť dobrá.⁴⁸ 409. strelecká divízia začala svoj postup skôr. Do 7:00 hod. ráno sa jej podarilo obsadiť Bernolákovo a o hodinu neskôr sa pridala k všeobecnému útoku. Ako palebná podpora jej slúžila 493. a 263. mínometná brigáda, ďalej 52. húfnicová brigáda a jeden oddiel zo 66. gardového raketometného pluku. Počas postupu bola obsadená Ivanka, železničná stanica Vajnory a k 12:00 hod. sa prebojovali k východnému okraju Bratislavy. Tu sa postup jednotiek 409. streleckej divízie zastavil. Dôvodom bol silný a odhodlaný odpor protivníka, ktorý svoju obranu opieral o rôzne formy ťenijných prekážok a stavieb vrátane protitankovej priekopy. Sovietske jednotky sa tiež stretli so silnou delostreleckou a mínometnou paľbou.

Na konci dňa viedol 675. a 684. strelecký pluk boj pri Dynamitke a Jurajovom dvore. 677. strelecký pluk bol presunutý do druhého sledu divízie a k večeru 2. apríla 1945 bol sústredený v priestore gazdovského dvora Triblavina. Podľa hlásení sovietskej strany utrpel protivník v úseku divízie straty asi 200 vojakov a dôstojníkov. Tie boli spôsobené delostreleckou, mínometnou paľbou, ako aj samotným pôsobením vojakov divízie. Ďalej protivník prišiel o 5 áut, 8 guľometov, 2 delá a do zajatia padlo 350⁴⁹ vojakov. Tí pochádzali z radov nemeckej 211. pešej divízie, ďalej maďarskej 23. a 27. pešej divízie. Na železničnej stanici Vajnory sa sovietskym vojakom podarilo získať 10 železničných súprav s vojenským materiálom, 1 sanitnú železničnú súpravu a 6 vozidiel. Vlastné straty predstavovali 13 mŕtvych vojakov a 27 ranených. Ďalej divízia prišla o 5 áut, jeden guľomet a jedno divízne 76 mm delo.⁵⁰

4. gardová výsadvková divízia dostala ako delostreleckú podporu 14. mínometnú brigádu, ktorá bola súčasťou 16. delostreleckej divízie. Výsadvkári rozvíjali svoj útok od 8:00 hod. smerom na Bernolákovo a Ivanku pri Dunaji a následne ďalej na Bratislavu. Pri postupe sa stretávali so sporadickým odporom zadného voja ustupujúcich vojsk protivníka. Postup spomaľovali zničené mosty a protitankové prekážky na ceste z Ivanky pri Dunaji smerom na Bratislavu. Rovnako

⁴⁵ Dnes je to súčasť Bratislavy-Nového Mesta. Dopravný podnik Bratislava má približne v tejto lokalite vozovňu. Súčasťou spomínaného územia je aj železobetónový bunker práve z obdobia konca druhej svetovej vojny.

⁴⁶ V turistických mapách je tento kopec označovaný ako Somársky vrch.

⁴⁷ Žurnal bojevych dejstvii 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 4-5.

⁴⁸ Výpiska iz žurnala bojevych dejstvii 409. sd., ref. 20, s. 2.

⁴⁹ Hlásenie divízie hovorí o počte 67 zajatých vojakov. Z doterajšieho výskumu nebolo možné určiť, ktoré číslo je presnejšie. Pozri Výpiska iz žurnala bojevych dejstvii 409. sd., ref. 20, s. 2.

⁵⁰ Výpiska iz žurnala bojevych dejstvii 409. sd., ref. 20, s. 2.

sa na tejto trase nachádzali aj ďalšie žienijné prekážky a hlavne drevozemné a železobetónové bunkre. Navyše po priblížení sa k východnému okraju hlavného mesta Slovenskej republiky začal protivník viesť silnú delostreleckú paľbu na postupujúce jednotky. Podľa odhadov bolo toto ostreľovanie realizované z priestoru Bratislavy a Prievozu.⁵¹

Aj v dôsledku týchto komplikácií sa výsadbári v tento deň nedostali do Bratislavy, ale zostali stáť prakticky pred jej „bránami“. 9. gardový výsadbkový pluk prenikol 2. apríla 1945 najhlbšie do protivníckej línie spomedzi všetkých jednotiek 25. gardového streleckého zboru. Na konci dňa sa nachádzal približne 2 km juhozápadne od Jurajovho dvora. Susedný 15. gardový výsadbkový pluk kryl ľavé krídlo 4. gardovej výsadbkovej divízie a svoj postup zastavil približne na úrovni Malého Dunaja severovýchodne od Prievozu. 12. gardový strelecký pluk pôsobil v druhom slede ako záloha. Na konci dňa sa nachádzal asi 2 km západne od Ivanky pri Dunaji. Podľa hlásení štábu v priebehu bojov 4. gardová výsadbková divízia vyradila z boja do 170 vojakov a dôstojníkov protivníka. Ďalej zničila 5 guľometov, 1 delo a 2 vozidlá. Do zajatia padlo 130 vojakov, ktorí pochádzali z nemeckej 46. divízie ľudových granátnikov, 96. pešej divízie a maďarskej 27. pešej divízie. Ďalej sa podarilo ukoristiť 2 sklady s nábojmi, 1 delo, 2 mínometry kalibru 81 mm, 3 ľahké guľomety, 2 ťažké guľomety a do 200 pušiek a samopalov. Vlastné straty divízie predstavovali 62 mŕtvych vojakov a 112 ranených.⁵²

303. strelecká divízia s palebnou podporou 90. ťažkej húfnicovej brigády⁵³ a 290. mínometného pluku zaútočila zo svojich pozícií pri obci Blatné. Počas postupu zvädzala ťažké boje s ustupujúcimi maďarskými jednotkami, pričom sa jej podarilo ovládnuť Slovenský a Chorvátsky Grob. Do 14:00 hod. sa vojakom podarilo dostať k rieke Čierna voda, ktorú okamžite prekročili a pokračovali v prenasledovaní ustupujúceho protivníka. Do 20:00 hod. obsadila 303. strelecká divízia Vajnory. 849. strelecký pluk zvädzal ťažké boje približne 3 km južne od Svätého Jura. 847. strelecký pluk sa zastavil na kóte 133, ktorá sa nachádzala približne 2 km východne od Rače. Posledný, 845. strelecký pluk obsadil Vajnory a zvädzal boj o železničnú stanicu, ktorá sa nachádzala asi 2 km južne od Rače. Straty protivníka predstavovali podľa štábneho hlásenia 120 mŕtvych vojakov a dôstojníkov. Ďalej sa podarilo zneškodniť 7 diel, 9 guľometov a zajať 120 mužov. Tí patrili k maďarskej 1. jazdeckej a 27. pešej divízii.⁵⁴

2. apríl 1945 nevyšiel 25. gardovému streleckému zboru práve najlepšie. Aj napriek nezanedbateľnému postupu smerom na západ sa mu nepodarilo splniť rozkaz zo štábu 7. gardovej armády, teda dobyť Bratislavu. Počas bojov na prístupoch do Bratislavy spôsobili jednotky spomínaného zboru protivníkovi straty približne 490 vojakov a dôstojníkov. Vojská Osi ďalej prišli o 10 diel, 24 guľometov, 7 áut a jedno 75 mm delo. Do zajatia padlo približne 600 vojakov. Okrem toho získali sovietske jednotky pomerne bohatú korisť v podobe 10 železničných

⁵¹ Žurnal bojevych dejstvij 4. gv. vdd., ref. 12, s. 37-39.

⁵² Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 6-7.

⁵³ Súčasť 16. delostreleckej divízie.

⁵⁴ Žurnal bojevych dejstvij 303. sd., ref. 15, s. 30. Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 6-7.

súprav s vojenským materiálom, 1 železničnej súpravy určenej na zdravotnícke účely, 6 áut, 2 skladov s nábojmi, 1 dela kalibru 75 mm, 2 mínometov, 5 guľometov a do 200 pušiek a samopalov.⁵⁵

Následné boje o Bratislavu trvali dva, resp. tri dni (v závislosti od toho, čo ešte považujeme za mesto a čo už nie). Bratislava predstavovala dôležitý dopravný a strategický bod. Nemecké velenie dúfalo, že sa podarí spomaliť postup sovietskych jednotiek, pretože za Bratislavou už ležali hranice Ríše. Bola to však planá nádej, ktorá by len oddialila neodvratné. Vytlačenie vojsk Osi z Bratislavy znamenalo viac než len oslobodenie hlavného mesta. Bol to predovšetkým definitívny koniec jednej etapy našich dejín, ktorá sa začala písať 14. marca 1939.

Počet slov: 5538

Počet znakov vrátane medzier: 37354

---

⁵⁵ Žurnal bojevych dejstvij 25. gv. sk. za april 1945 g., ref. 20, s. 7.